

Bogdana BRANCA

Muzeul Județean de Etnografie și al
Regimentului de Graniță Caransebeș

Lucrarea *Amintiri III – Anii Tinereții* vede lumina tiparului prin strădania lui Ovidiu Roșu, care prelucrează *Fondul învățător Pavel Jumanca, Caransebeș* aflat la Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale, dar și documente aflate în colecția personală a col. (rtg.) Liviu Groza. Acest volum, al III-lea, continuă volumul I și pe cel de-al II-lea, în care sunt evocate viața de familie și perioada pribegiilor. Cartea este împărțită în trei subcapitole denumite simplu: *Anii tinereții* și subcapitolul IV care la rândul său cuprinde trei secțiuni. Volumul este accesibil tuturor prin aportul pictorului Mihai Vintilă care ilustrează cartea cu imagini reprezentative. De asemenea trebuie spus că această carte are un *Indice onomastic* și un *Indicetoponimic*.

Volumul al III-lea are un *Cunvânt înainte* (pp. 7-8) semnat de Nicolae Bocșan care recunoaște veleitățile *Amintirilor* lui Pavel Jumanca atât literare, cât și istorice.

Studiu introductiv (pp. 9-25) este semnat decel care aduce în fața publicului memorialistica lui Pavel Jumanca, Ovidiu Roșu. Sunt semnalate o serie de date biografice ale învățătorului din Caransebeș, dar și activitatea acestuia, care-l poartă prin diferite colțuri ale țării. Ovidiu Roșu ne oferă indiciul că volumul al III-lea al *Amintirilor* va cuprinde din punct de vedere cronologic perioada de la începutul secolului al XX-lea, până la izbucnirea primului război mondial.

Capitolul I (pp. 26-96) cuprinde transcrierea volumului al IX-lea intitulat *La Institutul Pedagogic*. Sunt evocate cu umor anii petrecuți de Pavel Jumanca pe băncile școlii. Pe lângă amintirile personale sunt interesante datele care le aflăm despre societatea Caransebeșului, în care sunt integrați pe lângă etnicii români atât cei maghiari, germani, evrei. Instituția școlară beneficiază de o atenție deosebită fiind redactat printre amintirile subiective istoricul acestuia, care la rândul său este întregit prin detaliile furnizate despre profesorii Institutului. Memoria fantastică a lui Pavel Jumanca aduce în prim plan și colegii săi de clasă, cărora le dedică și câte o întâmplare umoristică. Este de subliniat modul în care este evocat sistemul de învățământ în limba română sub patronajul Bisericii ortodoxe, deși în oraș și la nivelul întregului Banat se impunea treptat cel maghiar.

Capitolul al II-lea (pp. 96-168) continuă cu transcrierea volumului al X-lea, intitulat de asemenea tot *Institutul Pedagogic*, dar și linia evocărilor a evenimentelor școlare și a colegilor și profesorilor. De semnalat este că în acest capitol sunt relatate o serie de evenimente politice importante care au ecou desosebit și în urbea Caransebeșului. Un exemplu în acest sens este adunarea propusă pentru a comemora Adunarea de pe Câmpia Libertății de la 1848 de studenții români din oraș. Interesant este cum autoritățile maghiare au încercat să împiedice acest fapt prin organizarea de excursii în localitățile învecinate. Teama unei frământări politice este scoasă în evidență de autor prin analogia cu frământările în urma Procesului Memorandumului. Amintirile legate de data de 3/15 mai 1948 nu se opresc aici, cu cât ne apropiem de sfârșitul primei decade a secolului XX este semnalat un crescendo al controlului Guvernului maghiar asupra instituțiilor românești de învățământ și al activităților cu caracter național organizate de acestea, iar Institutul Pedagogic din Caransebeș era una dintre acestea.

În tumultul restricțiilor impuse de Guvernul maghiar este evocată și România și românii, cărora le dă atribute idilice, profund subiective, naționalist românești.

Capitolul al III-lea (pp. 169-236), *Tinerețea mea. La Institutul Pedagogic* debutează cu evenimentul major al anului 1907 și anume Legea Apponyi, legea prin care se introduce obligativitatea învățământului în limba maghiară în Banat și Transilvania. Între amintiri își fac loc și evenimente și instituții semnificative pentru Caransebeș. În subcapitolul *Cum am ajuns învățător la Caransebeș* este descris în contextul Legii Apponyi metodologia desfășurării de ocupare a postului de învățător la o școală românească.

Capitolul al IV-lea (pp. 237-464) *Învățător de școală românească în vremea stăpânirii ungureștilor* este la rândul său împărțită în alte subcapitole. Astfel în subcapitolul I sunt alte subtitluri: *Chemarea învățătorului* (pp. 237-290) evocarea este presărată cu tradiții populare practicate în orașul Caransebeș, utile în cercetarea etnografică. Din punct de vedere al sus menționatei legi ale învățământului sunt descrise neajunsurile învățătorilor în predarea materiilor școlare în limba maghiară. Un alt subtitlu este cel numit *Cătănia* (290-310) în care sunt relatate evenimente legate din nou de șovinismul maghiar față de românii prin prisma celor 56 de armată pe care trebuiau să le efectueze învățătorii. Partea a II-a a capitolului (pp. 311-391) continuă relatarea legată de cătănia obligatorie în fiecare an, dar de data aceasta Pavel Jumanca este detașat la Orșova. Este prilejul cu care se relatează zborul efectuat de Aurel Vlaicu la Lugoj din anul 1912, dar și împrejurările prin care Miron Cristea ajunge Episcopul Caransebeșului. În cea de-al treilea subcapitol (pp. 391-464) sunt redată amănunte despre asociațiile culturale ale societății caransebeșene: Casina Română, Societatea Română de Cântări și Muzică, Societatea Femeilor pentru Regularea și Înfrumusețarea Cimitirului. Se continuă cu relatările referitoare la modul de aplicare al Legii învățământului din 1907, ceea ce întregește cu aspecte reale tabloul politic și al învățământului din Caransebeș.

Lucrarea este utilă pentru înțelegerea fenomenelor politice și istorice la nivelul individual al unui intelectual din Caransebeș. Deși poate fi acuzată de provincialism, volumul *Amintirilor* dezvăluie cosmopolitismul orașelor de la periferia Imperiului habsburgic, raportate în permanență la capitala vieneză.